

Barkær - fra landsby til langhøj

Barkær ved Korup sø var først en kollektiv landsby, men er nu en gravplads med to langhøje

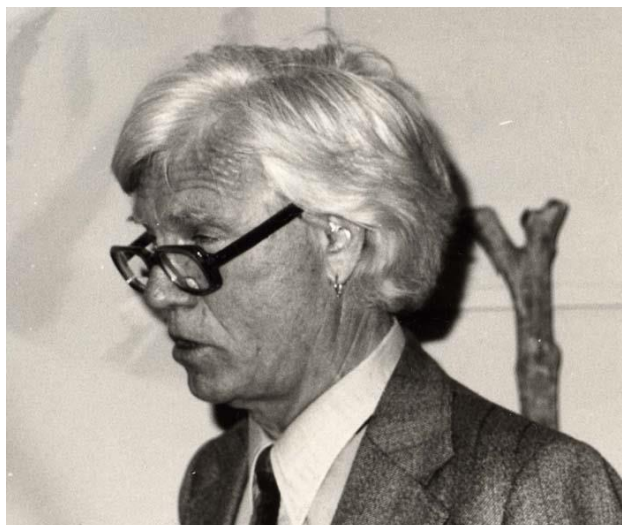
Barkær – den ”kollektive landsby” fra stenalderen

Det er en kendt sag, at vi alle er tilbøjelige til at lade os fange ind af tankegange, der passer sammen med vore vante forestillinger om, hvordan verden hænger sammen. Det gælder også arkæologer. Sågar de største af dem, som f.eks. **P. V. Glob (1911-1985)**, der boede på Mols, tæt ved Stabelhøje, og i øvrigt endte som direktør for Nationalmuseet og rigsantikvar.

Barkær ved Korup sø nord for Taastrup fulgte så at sige Glob livet igennem. Han blev af lokale gjort opmærksom på stedet i 1920'erne og foretog som skoledreng den første udgravning sammen med sin far, maleren Johs. Glob, i 1928. Derefter vendte han tilbage til Barkær med jævne mellemrum igennem 1930'erne og kom som uddannet arkæolog til at stå for den endelige professionelle udgravning under Nationalmuseet i 1947 – 1949, altså lige efter besættelsen. Udgravningen og fortolkningen af den fandt med andre ord helt bogstaveligt sted ”i krigens skygge”.

Glob var som mange andre efter besættelsestiden optaget af tanken om, at danskerne i bund og grund er et demokratisk folk – underforstået: i modsætning til tyskerne. Derfor passede det fortrinligt ind i Glob's og samtidens verdensbillede, da han kunne tolke Barkær som en ”kollektiv landsby”, hvor ingen var mere end andre, og man var fælles om alt. Det passede også fint til Glob's egen ideologi, der gik i retning af dyrkelse af fællesskabet og det kollektive.

Her var ifølge Glob beviset på, at danskerne helt tilbage i bondestenalderen havde været et demokratisk og solidarisk tænkende folk. For ”landsbyen” bestod af to langhuse, hver med en række lige store boliger, og med en bred ”gade” imellem, der måtte have fungeret som et samlingssted for landsbyens beboere. Ingen rigmænd eller stormænd her, dette var klart nok et samfund af frie og lige bønder, danskernes stolte demokratiske forfædre.

P. V. Glob (1911 – 1985), 1949 professor og leder af Aarhus Museum (nu Forhistorisk Museum / Moesgaard), 1960 – 1981 direktør for Nationalmuseet og rigsantikvar. Bosat neden for Stabelhøjene på Mols.

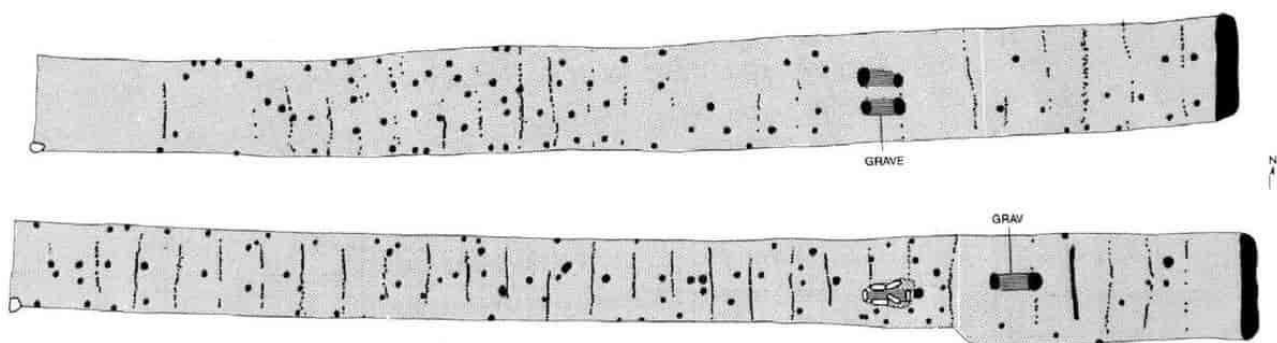
Landsbyen Barkær blev fotograferet og målt op, og derefter dækket til igen. Men den fandt plads i diverse historiebøger, f.eks. Politikens store danmarkshistorie fra 1960'erne. Og ejerne af marken med den igen tildækkede landsby oplevede busser med skoleklasser komme for at se dette bevis på forfædrenes demokratiske sindelag.

Men op gennem 1960'erne og 70'erne, bl. a. da man tog fat på nedgravningen af naturgasnettet i Sønderjylland, dukkede flere lignende anlæg op, og det blev klart, at det slet ikke drejede sig om landsbyer, men derimod om gravanlæg. Det blev klart, at ”langhusene” i Barkær i virkeligheden var to

langhøje med hver to grave, og dermed blev det jo forståeligt, at Glob ikke havde kunnet finde indgangene til "husene" og at han i to tilfælde i hvert "langhus" havde konstateret, at beboerne havde begravet deres afdøde inde i boligerne. En smuk tanke, havde Glob ræsonneret, at man levede med slægtens forfædre så at sige ved sin side.

Til Glob's fortjeneste skal det siges, at han selv nåede at korrigere sin første teori om Barkær. Det skete i en artikel det arkæologiske tidsskrift *Skalk* i 1975.

Tilbage i dag er Barkær nu et eksempel på begravelsesskikke i den allertidligste bondestenalder, fra ca. 4000 til 3500 f. Kr. – og et eksempel på, at selv de største forskere kan lade sig rive med af egne ønskeforestillinger.

Barkær – de to "langhuse", der viste sig at være langhøje til begravelse, er hver godt 85 m lange. Fra Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie bind 1. Der er to grave i den nordlige høj og en grav og et dyssekammer i den sydlige. Et kraftigt fundament i den østlige gavl i begge høje.

Barkær – to langhøje fra tidlig bondestenalder

Agerbruget begynder i Danmark omkring 4000 f. Kr. og den efterfølgende tid frem til bronzealderen omkring 2000 f. Kr. benævnes "bondestenalderen".

Langhøjene er den første begravelsesform i bondestenalderen og stammer typisk fra de første fem århundreder af bondestenalderen, altså perioden 4000 – 3500 f. Kr. Langhøjene afløses efter 3500 f. Kr. af de store stendysser, runddysser og langdysser og lidt senere også jættestuer, som den foretrukne begravelsesform. Træ blev med andre ord afløst af sten som byggemateriale.

De første bønder: Overgangen til agerbrug i Danmark fra omkring 4000 f. Kr. ændrer de nye bønders forestillinger om livet og døden. Tilknytningen til jorden giver bønderne en forestilling om slægtens sammenhæng generation efter generation, og om slægtens og stammens samhørighed med den jord, de dyrkede. Derfor går man væk fra så at sige bare at "kule" de døde ned eller i hvert fald at udføre en ganske beskedne begravelse, knap synlig i landskabet. I stedet går man over til at bygge store monumenter over de døde, så man havde en helt konkret fremstilling af slægtens samhørighed på tværs af døden og af slægtens og stammens samhørighed med det område, de hørte til.

Svedjebrug: Faste landsbyer havde man ikke, da dyrkningsformen var svedjebrug, hvor man brændte et stykke skov af og dyrkede den frilagte jord, indtil den var udpint og måtte opgives. Derefter brændtes et nyt

stykke jord af til dyrkning og så fremdeles. Alligevel har man haft en klar forestilling om, hvilket større område der blev drevet svedjebrug i og som man derfor følte sig knyttet til. De nye gravformer markerede slægtens og stammens område. De markerede også samhørigheden mellem levende og døde gennem generationer, for de var skabt til at stå i landskabet "til evig tid".

Døden har været en trussel mod den enkelte, men også mod hele samfundet. Den måtte man forlige sig med. Det skete ved at samles om de enorme byggeopgaver, som de nye gravformer krævede, og ved i fællesskab at udføre stadig mere komplicerede ritualer i forbindelse med gravlægningen.

Barkær-langhøjene er et af de fineste eksempler på den nye begravelsesform ved bondestenalderens begyndelse. Der kendes nu ialt omkring 40 langhøje, og der er ingen tvivl tilbage om, at Barkær er et gravanlæg fra århundrederne mellem 4000 og 3500 f. Kr. Vi kender endnu en langhøj på Djursland, nemlig "**Konens Høj**" ved den vestlige ende af Stubbe sø, der blev udgravet i 1963-65. Barkær er betydeligt større og et af de fineste eksempler på langhøje, vi kender, og skal måske derfor dateres til overgangen fra langhøjene til dysserne, omkring år 3500 f. Kr. Dyssekammeret i den sydlige gravhøj peger i samme retning, men det kan også være opført senere end resten af langhøjen.

Barkær består som nævnt af to langhøje. De ligger ved siden af hinanden i skoven ud mod den udtørrede Korup søs sydøstlige ende. Da langhøjene blev anlagt for 5 – 6 årtusinder siden, lå de på et næs, der strakte sig ud i søen.

De to langhøje er begge 85 – 90 m lange og ligger parallel med hinanden, orienteret øst – vest. Grundformen er et trapez, med den bredeste ende mod øst. Det er tydeligt, at de oprindeligt har været kortere, men på et tidspunkt er blevet forlænget mod øst.

I nordre høj har der været to grave, orienteret øst – vest som højene selv. I den sydlige har der været en grav og et dyssekammer, begge orienteret øst – vest. De tre grave har været af tømmer, mens dyssekammeret er opført af store sten. Kammeret indvarsler derfor den følgende tids overgang til storstensgrave som rund- og langdysser og dermed overgangen fra træ til sten som byggemateriale.

Begge østender slutter med en dyb grøft, der har udgjort fundamentet for en gavlfacade af kraftigt tømmer. Ud for facaderne er der rester af omfattende ofringer af lerkar.

Begge høje er inddelt i små båse af tværgående rækker af nedstukne pinde, og jorden i hver bås afviger fra nabobåsene. Disse båse, som Glob oprindeligt tolkede som boliger, er svære at fortolke, men et bud er, at hvert arbejds hold eller familie under opførelsen har haft sin bås.

Der har sandsynligvis været palisader af træ omkring hver høj. Der er ikke spor af tagkonstruktionen. Man har tidligere været tilbøjelig til at tro, at langhøjenes tag har haft form af et telt, men i dag regner man snarere med, at der har været tale om et tag af horisontalt liggende bjælker, så højen mere har lignet et hus.

Af fund kan nævnes lerkar, ravperler og små stykker kobberblik.

Alle de her nævnte træk genfindes i flere af de andre kendte langhøje. Barkær er altså typisk – men større og mere imponerende end andre tilsvarende anlæg.

Ritualer: der kan have været tale om begravelsesritualer, der strakte sig over flere år. Ofring af lerkar ved øst-gavlfacaden har været en vigtig del.

Når ritualerne var afsluttet, har man ødelagt anlægget og brændt det ned og derefter tildækket det hele. Først på dette tidspunkt har man altså forliget sig med døden og regnet med, at den dødes rejse fra de levendes til de dødes land har været afsluttet. Ritualerne i bondestenalderen synes at følge forløbet: først konstruktion / byggeri / opførelse, så udførelse af ritualer (ofring m. m.), derefter ødelæggelse (smadre, afbrænde) og til sidst forsejling (tildækning med sten og / eller jord).

Men det siger sig selv, at disse fortolkninger er meget usikre. Der er jo ingen spor af begivenhederne, som man i stedet må slutte sig til ud fra de fundne genstande i de forskellige langhøje.

Barkær senere: efter endt udgravning, registrering og fotografering i 1949 blev udgravningen dækket til igen.

Efter omfortolkningen i 1970'erne blev Barkær igen undersøgt af Nationalmuseet i 1988, under ledelse af arkæolog D. Liversage. Det praktiske arbejde blev for en stor del klaret af brødrene Karl og Henry Skousen fra Barkærslund, på hvis jord Barkær ligger. Begge var opvokset på gården og havde som unge i sin tid også assisteret P. V. Glob under hans udgravninger i 1940'erne.

Ved den nye udgravning blev dyssekammeret i den sydlige langhøj udgravet, frilagt og restaureret.

Da jeg besøgte stedet sammen med Barkærslunds daværende ejer Erna Jensen i begyndelsen af 1990'erne, var dyssekammeret endnu frilagt og synligt. I dag er det for længst tilgroet igen.

I forbindelse med samtalen med Erna Jensen undrede jeg mig over hendes udtale af ordet Barkær. Det fik mig til at undersøge navnets oprindelse. Forklaringen fandt jeg i Nudansk Ordbog, hvor det oplyses, at navnet "beror på en misforståelse af generalstabens opmåler, idet den ældre, stedlige form er "Bagkurv", d.v.s. bagsmækken eller bagenden i en vogn, rimeligvis en spøgende hentydning til afsides beliggenhed".

Barkær er virkelig helt ude i den anden ende af landsbyen Taastrups nordlige marker og har altså været opfattet som afsides af landsbyboerne. En stor del af området blev i århundrederne efter ca. 1500 dækket af flyvesand og måtte opgives til landbrug. Men i stenalderen har kysterne omkring den store Korup sø, der dengang var en fjordarm i Kolindsund-søsystemet, været attraktive og stået i tæt forbindelse med det øvrige Kolindsund-søsystem mod nord.

Den omgivende egn vrimler med minder fra oldtiden. En af vore fineste eksempler på en runddysse ligger i Taastrup Granskov mindre end en km nordøst for Barkær. En større gravplads fra jernalderen findes ved Rostved et par km mod vest. Og i området mellem Barkær og Rostved ses den ene gravhøj efter den anden, de fleste sikkert fra bronzealderen.

Det udgravede dyssekammer, som det så ud, da jeg fik det forevist af Erna Jensen i 1990'erne. Foto VFH o. 1990.

Skoven på næsset øverst til højre i billedet, der skyder sig ud i den udtørrede Korup sø, gemmer de to Barkær-langhøje, ca. bag den rød-hvide dyrefold. Billedet er taget fra Kolindvej, mellem Taastrup-krydset og Barkærvej. Foto VFH 2020.

Kilde: Jørgen Jensen: Danmarks Oldtid I: Stenalder, Gyldendal 2001, side 341 – 408.

www.kulturarv.dk/fortidsminder

P. V. Glob: "De dødes lange huse", Skalk nr. 6, 1975, s. 10 – 14.

Skrevet af Vilfred Friborg Hansen august 2020.